

گوتارسازی مروۆفی پروۆبلیماتیک له "ئهلف/یا" دا

موراد ئهعهزمی

ناسنامهی کتیب: «ئهلف/یا»، رهزا عهلی پووور، چاپمههنی مانگ، سنه ۱۳۹۹.

ISBN: 9786005097792

Website: www.kurdishbookhouse.com

Telegram: <https://t.me/kurdishbookhouse>

❖ گوتارسازی مروّقی پرۆبلیماتیک له "ئه لَف/یا" دا

▪ خویندنه وهی رۆمانی "ئه لَف/یا" ی رهزا عه لپیوو

✓ مورد ئه عزمی

رۆمان، ده قیقی ئه ده بی رهوایی سه ره به قوئاغی مۆدیرنه، که له دۆن کیشۆتی سیروانتسه وه تا ئیستا، گۆرانیکی زۆری له فۆرم و ناوه روک دا به خووه دیوه. له ئه خلاق ته وه ری کلاسیزمه کان تا وه سفه ورده کارانه کانی ریالیستان و، له سۆزو عاتفه ی رۆمانتیزمه کانه وه، هه تا ئه وه په رواقیعی سورریالیان و تیکه لای واقیع و خه یالی ریالیزمی جادوویی و، سه یالی زهین و مۆنۆلۆگی ده روونی و کاتی ریژه یی و... وه، هه تا فۆرمی کۆللاژی و شکانی سنووری نیوان ژانرییه وه. له هه موویان دا ئه وه ی هاوبه شه گێرانه وه ی رووداوو ده ورگێرانی که سانیکه له ده ق دا. بووتیقواو شیوازی جوړاو جوړیش داهێنراون، به تیۆری و میتۆدو که ره سه و تیرمی تایبه ته وه، بۆ خویندنه وه ره خنه ی ده قی رۆمان.

رۆمان، دهوامی هه ماسه ته. گۆرانی ئه مه. کۆمه لگا، قاره مانى هه ماسه ته، تاک قاره مانى رۆمان (لوکاچ، ۱۳۸۰). تاکى سه ره ه لداو له هه ناوی غه واره بوونی مروّقی مۆدیرن له گه ل جیهانی ده ره وه. مروّقی که لوکاچ ناوی ده نی مروّقی کیشه دار (مروّقی پرۆبلیماتیک). شاگردی لوکاچ، لوسین گۆلدمه ن، هه ره له سه ره ئه و

رێچکەو، بە تۆزێ تەو فیرەو، ئاوا باسی ئه‌و تاکه‌ ده‌کات له‌ هه‌ناوی
رۆمان دا:

۱. ژيان و پێوه‌ره‌کانی، له‌به‌ر ده‌م کۆلێک کێشه‌ی بێ چاره‌سه‌ری
دا ده‌نێت.

۲. هه‌ر له‌ په‌راویزی کۆمه‌لگا ده‌خولێته‌وه‌.

۳. ره‌خنه‌ ده‌گریت له‌ کۆمه‌لگا، دژی ده‌هه‌ستیت.

کۆمه‌لگای مۆدێرن، به‌ باوه‌ری لوکاچ و گۆلدمه‌ن و گشت مارکسیست
و نوێ مارکسیستان، مرۆف ده‌با به‌ره‌و شت باوی (شیئی وارگی).
مرۆفیش ده‌بیت به‌ کالایه‌ک و، له‌ بازاری جیهانی مۆدێرن دا، له‌ نێوان
سامان داران ده‌ستاو ده‌ست ده‌کریت. ئه‌وه‌ به‌سه‌رهاتی داوود ئامیدی
و، دووسه‌ت ساڵ دواپه‌ش، یووسفه، له‌ رۆمانی "ئه‌لف/ یا" دا. رۆمان
ئه‌و جوړه‌ هه‌ماسه‌ته‌یه‌ که‌ به‌ پێچه‌وانه‌ی هه‌ماسه‌ت و ئه‌فسانه، به
دابڕانیکی بێ پڕانه‌وه‌ی نێوان پال‌ه‌وان و جیهان ده‌ناسریت. دابڕانی
ره‌هاو پته‌و، ده‌کشی بۆ لای تراژیدیایو شیعر. نه‌بوونی دابڕان، یان
هه‌بوونی دابڕانی به‌هه‌لکه‌وت، ده‌گات به‌ حماسه‌ت و ئه‌فسانه.
رۆمان، که‌ له‌ نێوانی تراژیدیایو هه‌ماسه‌ت دا هه‌لکه‌وتوو، زاتیک
دیالکتیکیک هه‌یه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له‌ لایه‌ک هه‌لگری یه‌ک گرتنه‌وه‌ی
بنه‌په‌تی پال‌ه‌وان و جیهانه‌و، له‌ولاشه‌وه‌، خاوه‌نی دابڕانی بێ پڕانه‌وه‌یه.
یه‌ک گرتنه‌وه‌ی پال‌ه‌وان و جیهان ئیتر له‌ حاسه‌ت بایه‌خه‌ راسته‌قینه‌کان،
نیشانه‌ی له‌ناوچوونی هه‌ر دووکن. دژبه‌ری نێوان پال‌ه‌وان و جیهان،
ده‌رکه‌وته‌ی جووداوازییه‌ له‌ نێوان هه‌رکام له‌و دوو
له‌ناوچووێه (گۆلدمه‌ن، ۱۳۷۱: ۲۰-۲۱).

داوود ئامیدی و یووسفی نووسەر / ماموستا، به دوو سهت سال مهودای زه مانیه وه، هه ر تک مرۆفی پرۆبلیماتیکن. ئه گه رچی داوود، له هه ناوی کۆمه لگایه کی ته واو سوونته تی دا ده ژیا، به لام کیشه کانی له گه ل کۆمه لگاو ده ستلآت و بارۆدۆخی ژیا نی، هه ر له گوین یووسفه. ئه و دوو مرۆفه کیشه داره، بۆ به ره نگار بوونه وه له گه ل کیشه کانیان، په نا ده به نه بهر زمان و نووسین و، به خو لقا ندنی گوتاری خو یان، هه ولی دیالیکتیکیک ده ده ن له گه ل جیهانی له ناو چووی به رامبه ربیان. داوود ئامیدی ده لئ :

" سبه ی نی ملی ریگه ده گرم و یه کسه ره سو ئالیک له خو م ده پرسم و جه وایکم بو ی نییه : ئه م ده ورانه چی له من ته له ب ده کات که ناتوانم بیده مه وه؟ " ل ۱۷۶

یووسفیش ئاوا باسی خو ی و ده وران و جیهان و دیارده کانی ده کات:

" من ئه وه نیم وا نیشانی ده ده م... هه رگیز نه متوانیوه ئه وه نیشان بده م که هه م... نه خو شم له خو یان دیت نه له پشیله کان، نه له ئه توار و نه له ئه و ئامیدییه ی وا ده یانه هویت. " ل ۱۶۶ و ۱۶۷

جا رو مان، ره وایه تی ئه و ناریکی و پرسیاره بی وه لامانه ی ئه و دوو که سه یه، به خو لقا نی چه ندین گوتاری جوودا.

حوسین پایه‌نده، له کتییی (گشودن رمان) دا، باسی دوو وتهزای سه‌ره‌کی ده‌کات سه‌بارهت به چه‌مکی کردنه‌وه (گشودن). یه‌که‌م به روانگه‌یه‌کی نیشانه‌ناسانه‌وه، باس له دیتنه‌وه‌ی مه‌دلوول بۆ داله‌کانی ده‌ق ده‌کا. دووه‌م مه‌به‌ست ئه‌و شیوه‌و ته‌مه‌یدانه‌یه بۆ نووسین و ده‌ست پیک‌ی ده‌ق، بۆ تامه‌زرۆ کردنی خوینهر له‌بۆ چوونه‌ ناو جیهانی خه‌یالی‌نی رۆمان و، هه‌نگاوه‌ ئینانه‌وه له‌گه‌ڵ که‌سایه‌تییه‌کانی رۆمان و، سۆراغ گرتنی رووداوه‌کانی ره‌وايه‌ت و، هه‌روا گورانی پرسیاری لاه‌کی (ضمنی) له‌یه‌که‌م تابلۆکانی ده‌قه‌وه، که‌ پیکه‌وه خوینهر راده‌کیشن بۆ به‌رده‌وام بوون له‌ خویندنه‌وه‌ی تامه‌زرۆیانه‌ی رۆمان دا. خویندنه‌وه‌ی چالاکانه‌ی رۆمان، حه‌وجه‌ی به‌هه‌بوونی زه‌ینیک‌ی پرسیارو‌رووژین و وت و وێژخوازه.

بۆ گه‌یشتن به‌و ئارمانجه‌ (وه‌ژوور جیهان و ده‌ ژیر توێژه‌کانی ده‌ق که‌وتن) پێویسته له‌ لایه‌ک ده‌ق به‌ لیلی و ده‌لاله‌ته‌ ناراسته‌وخو‌کانی پرسیار و رووژین بیت له‌ زه‌ینی خوینهرداو، له‌ولاش خوینهری ره‌خنه‌گریش ده‌ق باوێته به‌ر پرسیاران (وت و وێژی خوینهر و ده‌ق).

ورووژاندنی پرسیار، ده‌ست پیک‌ی بیرکردنه‌وه‌ی قول و خزانه‌ ده‌ توێژه نادیاره‌کانی ده‌قه. بۆ خویندنه‌وه‌ی ره‌خنه‌گرانه‌ی رۆمان، شیوازی جو‌راو‌جو‌ر هه‌ن، وه‌ک:

. شی کردنه‌وه‌ی کارکردو تایبه‌تمه‌ندی ئیلیمانه‌کانی رۆمان وه‌ک: کاراکتیر / گو‌شه‌ نیگا / کیشه / بارودۆخ و...

. وته‌زا‌کانی سه‌ربه‌ تیورییه‌ نوێکان : نیوان ده‌قی / مه‌رگی دانهر / ره‌وايه‌ت ناسی / دوامۆدیرنیزم...

لهوانه، ئەوهی تهمای ئەو وتارهیه، وروژاندنی پرسیاره له ئاستی گێرانهوه(رهوایهت ناسی)داو، دواچار جهخت کردنه سهر زمانی گێرانهوه. گێرانهوه به زمانیک و دوو گوتاری جووداوه.

به مهنتقیکی ئایینی ئەگهر باسی دهقی ئەدهبی گێرانهوه، لهوانیش دهقی رۆمان بکهین، ههر رۆمانیک وهک په یامنیڕیک خاوهن موعجیزهیه که. جار موعجیزه که له جوړی دارشتی که سایه تیه کان دایه، جار له شیوازی گوشه نیگاو، جاریش له جوړی هه لاس و کهوت له تهک شوین- کات و سازکردنی که شی تایبهت دا. موعجیزه ی رۆمانی " ئەلف / یا" ش، ده زمانی دایه. ده خو لقاندنی دوو گوتاری هاوته ربیی ته واو جوودا له یهک دا. " ئەلف / یا"، جگه له وهی گێرانهوه ی به سه رهاتی چهند که سه به شیوه ی باو، رهوایه تی سه ربورده ی دیارده یه کیشه به نیوی زمان. زمان، به بیچم وخهت و له حن و شیواز و گوتار و ده لاله ته وهش، که سایه تی و کارا کتیری سه رهکی و کارامه ی ناو ده قه. دهق بوخوی، له دوایین لاپه ره کانی دا، باسی بیروکه و ده ستمایه ی سه رهکی گێرانهوه که ی ده کات، که له چهند دهقی میژوو ییه وه سه رچاوه ده گریته. شه ره فنا مه، توحفه ی ئەرده لآن، لب التواربخ، حدیقه ی ناصریه و، تاریخ سنندجی، ئەو سه رچاوانه ن، که بیروکه ی سه رهکی رۆمان له وان وه رگی راوه و، نووسه ر وهک ئەوه پهداستان (میتافیکشن)، باسیان ده کات و وهک به لگه ده یان هینیته وه:

"... له په‌راویزی کتییی " ذیل شرفنامه" نووسینی محهمه‌د ئیبراهیم ئه‌رده‌لانی که له‌سه‌ر راسپارده‌ی ئه‌مانو‌ل‌لاخان و وه‌ک ته‌واوکه‌رو پاشکۆی " شه‌ره‌فنامه" ی شه‌ره‌فخانی بدلیسی به‌ فارسی نووسراوه، باس له‌ رووداوێکی لاهه‌کی ده‌کریت((... چه‌ند سا‌ل له‌وه‌پیش کاتیییکی خه‌ت خو‌ش هه‌بوو. که‌س نه‌ناس و بئ‌ بنه‌چه‌ بوو. به‌ دووزمانیی خه‌یانه‌تی له‌ براهه‌تی شاو والی کردبوو؛ به‌و سه‌به‌به‌ سالی‌ک خو‌ی هه‌شاردا‌بوو. دوا‌یی که‌ هه‌شارگه‌ی که‌شف بیوو، ویستبووی رابکات، به‌لام به‌ نوێژی به‌یانی تفه‌نگی پیوه‌نرا. له‌ کۆلانیکی ئه‌م لای گه‌ره‌کی مووساییه‌کان کوژرا.)) " ١٧٦٧ و ١٧٧٠

" توحفه‌ی ئه‌رده‌لان" و " لب‌ التوا‌ریخ" و " حدیقه‌ی ناصریه" و " تاریخ‌ سنندجی" یش وه‌ک به‌لگه‌ دینه‌ ناو ده‌ق و، هه‌مووان له‌ گوزاره‌یه‌ک دا هه‌وا‌به‌شن:

"... کاتب و خه‌ت خو‌شیک له‌ گه‌ره‌کی مووساییان کوژرا. ل ١٧٧٠

ئه‌وانه‌ شه‌رحی خودی ره‌وا‌یه‌تن سه‌باره‌ت به‌ کۆنه‌ ده‌قی دووسه‌ت سا‌له‌ی(داوود ئامیدی). به‌لام ئه‌وه هه‌ر نوخته‌و خالی‌که‌ له‌ ناوه‌ند، هه‌ر ئه‌وه‌نده. ئه‌وه‌ی دینه‌ گه‌رانه‌وه‌و ده‌ق به‌ره‌م ده‌هینیت، نه‌ میژوووه‌و نه‌ک شه‌رحی حا‌لی که‌سێک له‌ میژووودا، به‌لکوو، به‌ سه‌رچاوه‌ گرتن له‌و خاله‌ سه‌ره‌تاییه‌، ره‌وا‌یه‌تی زمانه‌، به‌ زمانیکی تاییه‌ت و بئ‌ وینه‌و خه‌لق کراو. خه‌لق به‌ مانای له‌ نه‌بوونه‌وه‌ بۆ

هه بوون گواستنه وه. دوو کهسی ناتهبه له گه ل شوین/ کاتی خوینان، به دوو سهت سال مه وداوه، دوو کانوونی دوو هیلی گیرانه وهی دهقی پیک دهینن. هه ردووک له ژیانیکی ئاسووده و ئاسایی بئ به شن. یه ک رای کردوو له دهست نه هاهمه تی مه لای گوپ سوور:

"... راده کهم. رام کرد. من رهوم ده کردو ئامیدی به دووم دا هات. ده له رژیم و به دووی ئامیدی دا رام ده کرد..." ل ۴۲

ئهوی دی هه لوه دای دادگاو زیندان و ئاوارهیی و دهست به تالییه، له دۆخی مۆدیرنی ئیستادا:

"... پاشه که وتم ته واو ببوو، قه زداریش بووم." ل ۷

"... تا ئه م ساته ش بارستاییه ک له سه ر سینگمه." ل ۷۹

"... مه پرسه بۆ جیا ببینه وه؟ پرسه بۆ پیکه وه بمینینه وه؟ ئه گه ر جوان بیر بکه یته وه ناپرسیت." ل ۱۷

ئه دوو که سه، هه ر کامه یان خاوه نی زمان و گوتارو شیوه گیرانه وهی خوینان، که دوو هیلی سه ره کی ره وایهت پیک دهینن. یه کییان به زمان و گوتاریکی ئه ورؤبیانه و، ئه وی تریان به گوتاریکی دووسهت سال بهر له مه.

وهك به‌رله‌مه باس كرا، ئامانجی سه‌ره‌کی ئه‌م وتاره، جه‌خت كردنه سه‌ر لایه‌نی زمان و، شی كردنه‌وه‌ی كارکردی گوتار له‌و رۆمانه‌دا. بۆ گه‌یشتن به‌و ئامانجه، پێویسته سه‌ره‌تا روون بکریته‌وه له‌ کۆی پیناسه‌کانی سه‌باره‌ت به‌ چه‌مکی " گوتار " کراوه، کامه پیناسه مه‌به‌ستی ئه‌م وتاره‌یه، تا دوا‌یه به‌ وردی و فاکته‌وه، گوتاره‌کانی ناو ده‌قی شی بکریته‌وه.

یه‌که‌م، پیناسه (مانایی / ئه‌وپه‌رزمانی) یه‌که‌ی باختینه. باختین، شیکاری زمان ناسانه‌ی ره‌ها له‌ واقیعه‌کانی کرده‌وه‌و کۆمه‌لایه‌تی، به‌ هه‌له‌ ده‌زانیت. له‌ لای باختین و هاویرانی، به‌ستینی کۆمه‌لایه‌تی، پاژێ پێوه‌لکا‌وو جوودا‌وه‌نه‌بووی هه‌موو پێوه‌ندییه‌ که‌لامییه‌کانه و، مانای گوزاران، له‌ ره‌هه‌ندی قامی گوتاران‌ه‌وه، واتا ده‌رکی دۆخی بیژهر، ئاسۆی ئه‌و ده‌لاله‌ته‌ مانایی و بایه‌خییانه‌ی بیژهری گوتار له‌ ناویان دا ده‌ژیت و، بیچم‌گرتنی میژوویی زمان خویشی له‌ودا، روون ده‌بیته‌وه.

دووه‌م پیناسه، تاريفی هه‌راوتری فۆکۆیه له‌و چه‌مکه. فۆکۆ ده‌لێ گوتار، شوینی تیک هالان و ویک که‌وتنی ده‌سته‌لات و مه‌عریفه‌یه. فۆکۆ پێی وایه، هه‌رکام له‌ ریچکه‌کانی مه‌عریفه له‌ هه‌ر قۆناغیکی تایبه‌تی میژوویی دا، کۆمه‌لێک ریساو یاسای ئیجابی و سه‌لبی هه‌یه، که‌ دیاری ده‌کات له‌و بازنه‌ زمانیه‌دا له‌ چی ده‌کرێ باس بکریت و چیش نا‌کریت باس بکریت. هه‌ر ئه‌و ریساو یاسا نه‌نووسرا‌وه، که‌ هاوکات حوکمیان به‌سه‌ر هه‌موو وتارو نويساریک دا ره‌وا‌یه، ده‌بنه گوتاری لقیکی مه‌عریفه‌ی تایبه‌ت، له‌ بریکی تایبه‌تی میژوویی دا.

ئه وهی ئه و وتاره ده بهردایه له ژیر ساباتی ئه م دا، باسی گوتاری ناو رۆمانی (ئه لف / یا) دا بکات، تیکه لۆیکه له و پیناسانهی باختین و فۆکۆ. واتا له بهرچاو گرتنی جووری دهست و پیوه ندیه کانی کۆمه لایه تی له بریکی میژووی داو، شی کردنه وهی زمان، به دیارکردنی گوتارانی سه ربه مه عریفه و فه ننان. گوتاری مونشیان و خه ت خۆشان و دیوه خان و ده رباران و نیگارکیشان و مووعه پره قی کارو ته ون کاران و، مه ی سازو گولاوگران، له به ستینی میژووی کۆمه لایه تی ئه وروو دووسه ت سأل به رله مه، موعیزه ی که لامی ده قی "ئه لف / یا" یه، که وتار ده بهردایه تیشکی بخاته سه ر.

سئ شیوازی زمانی و سئ گوتار له ناو ده قی دا ده ور ده گیرن. یه که م زمانی که سه ر به ئیستای ده ق، که له یه ک دوو جینگادا نه بیت، زمانی که سایه تی سه ره کی ده ق، یووسفه. دووهه م، کۆنه ده قی ناو ره وایه ته که قه راره له سه ر ده ستی یووسف ساغ بیته وه و، بژیوی ئه م دابین کات. سیهه میش، ئه و کورته ده قانه ن که وه ک پیشه کی له سه ره تای فه سله کان دا، بو کردنه وه ی (گشودن) ده ق دین. سئ سیاق و سئ زمان و سئ گوتاری جوودا.

هه ر له یه که م رسته کانی هیللی سه ره کی ره وایه ت، واتا گیرانه وه ی یووسف، له که ل جووریک گیرانه وه ی گوماناوی و (نا قه تعی) رووبه روو ده بیته وه:

"... ویستم بلیم کاری من نییه. نه مگوت." ل ٦

"... بلی کاری من نییه. نه مگوت." ل ٦

"... گوتم مهرجم هه یه. نه مگوت." ل ٦

"... گوتم: ((من خۆم نیوه مردووم، ده بی ئەمه زیندووم بکاتهوه.))
 نه مگوت. گوتم ((ئهسته مه، زۆریش، به لām هه موو هه ولی خۆم
 ده ده م.)) ل ٨

به گشتی، دووانه دژی (ده با گوتبام / نه مگوت)، (نه ده با گوتبام /
 گوتم)، له ههر گوشه وکه ناری ئەم گێرانه وه یه دا ده بی نریت. ئەو زمانه
 ناقه تعی و پر له گومانه، به فه لسه فه یه کی تایبه ته وه ده ست ده کا به
 گێرانه وه:

" - ئە ی ئە گهر بیفرۆشم له کوئی بژیم؟

له کوئی بهرم؟ نه م گوتبوو. " ل ١٦

" گوتبووم مردن بو من به شوینه وه گرێ دراوه... ئە گهر بلین فلانی
 مرد، ده سبه جی ده مه وی بی رسم له کوئی؟ نه ک چۆن مرد، نه ک که ی
 مرد" ل ١١

ئو گرینگی دانه به دوانه ی (شوین- مهرگ) له جیاتی (کات - مهرگ) یان (شوین/ کات - ژیان) ه، له جوړی پیوهندی نیوان رووداوو دیاردهو کهسه کانی ناو دوو هیلی رهوایهت دا شوین داده نیت. لهسه ره شیوهی ژیان و راکردن و ناوارو هه لوه دا بوون و کوژرانی له بی مه کانی و بی دهره تانی داوود ئامیدی (یان داوود/ ئامیدی) یه وه، هه تا دهره ده ری و بی شوین و جی و رییی و گوشاری بو فروشتنی مال و ملکی باوکی، بو یووسف، راوی دهق.

ئو باروودوخ و کهسه ناسه قامگیره، گوتاری ناسه قامگیرو ناقه تعیش دهسه پینیت بهسه ره ئم دوو کهسه، به دوو سهت سال مهودای زهمانییه وه، به لام له شوینکی هاوبهش دا. واتا کات و زهمان تیه پریوه، به لام شوین و کهش و کیشه کان وهک یهک ده چن و، جهماعه تی سه ره به قه لهم و نووسین و کیتابهت و بیرو هزر، ههر هه لوه دای هه ره شه ی دهسته لات و، چاوله دهستی خه لکانی چه وسینه رو هزر نه ویستن، بو دابین کردنی بژیوی ژیان. ئه وانه، هه ناوو ناوه پرۆکی رهوایهتن، به لام ئیمه به دوا ی وهی داین بزاین ئه و شیوه ژیان (لایف ئستایل) و باروودوخه داسه پاوه، چون رهوایهت کراوه و، چه گوتاریکی، له دووسهت سال بهرله مه وه تاوه کوو ئیستای به ره هم هیئاوه. واتا، زهینی داهینه ری نووسهر، چهنده بو ی لواوه و دهره قه تی ئه و کاره ها تووه، که ئم داستانه چه ندپاته و سواوه، به زمان و فورمیکی داهینه رانه بگپریته وه.

بو گه یشتن به وه لامی ئه و پرسیاره، پیویسته توژی وردتر پروانینه ههرتک له حن و شیواز و گوتاری ئه و پرۆی یووسفی ماموستای قوتابخانان و دووسهت سال بهرله مه ی داوودی خهت خو ش و

مونشی. له بهر یهک رانان و خویندنه وهی هاوکاتیان، داهینه رایه تی سهیری نووسهر له خولقاندن و بهرهم هیئانی جیهانیکی زمانی یان زمانی جیهانی دهق و، دهسته لاتی نووسهر/ شاعیرانه ی بهرچاوی به سهر پیت و واژه و رسته و گوزاره و بهندو دهق و گوتارمان پی نیشان ده دات. له ولش، ده ورگپرانی زمان به فورم و، له قه واره ی گوتاره وه مان، وهک کاراکتیری سه ره کی دهق پی ده سه ملیتیت. رۆمان، به پیشه کییهک، له یهک به نددا ده ست پی ده کات:

" زۆر به ی خاقانه کانی چین پیان وابوو هه موو شتیک بو نووسین ناییت و ناشیت. یه کیان دوازه پیاو و ژنی خو ش زاکیره ی له مندالییه وه بو خزمهت گوزاری کوره که ی دانابوو... جار جار یهک له و بیست و چوار که سه گاز ده کات و بیره وه ری و رابردوی شیرینی بو ده گپرنه وه. که چی هه موو جار چند رۆژان خه م و په ژاره دایده گریت. ئاقیبهت فه رمان ده دات و ملی هه موویان ده په رینن؛ ئیللا یه کیان که خو ی له فه رامۆشی دابوو." له

نه قلیکی میژووی، بئ سه رچاوه. واتا گرینگایه تی ده زمان و ده لاله ت دایه، نهک ده میژووی دهق دا. زمان ساده و بئ لایه ن و له باری عاتفییه وه خه ساوه. ئه وه ی ده میئیته وه، ده لاله ت و مه زموونه. گرینگایه تی بیره وه ری و نو ستالژی و خه می قورسی وه بیره یئانه وه و وه رددانه وه ی رابردوو. فه رامۆشی عیلاجی ئه م ده رده ناعیلاجیه.

سه ره له بهری رۆمانیش هه ر ئه وه یه، ساغ کردنه وه ی رابردوو و، رووبوروو بوونه وه له گه ل کیشه و دهردو چه رمه سه رییه کانی ژيانده وه ی رابردوو و تیپه ریوان، به زمانیکی پرله گومان و دردۆنگی و، سپینه وه و نه درکاندن و له هه وادا نووسین:

" ... ناتوانم بنووسم. له هه وادا ده نووسم، له سه ر کاغه ز چی بنووسیت حیفز ده بیّت. نیازم وانیه بو حیفز کردن بنووسم، له هه وادا بنووسه که ده سدریته وه، بو فه رامۆش کردن بنووسه. " ل ۱۰۵

خودی گێرانه وه ئاوا ده ست پینده کات:

"- ئه دی.

پاییزی ۱۳۸۷ بوو، تازه له زیندان به ردرابووم که ئه و پێشنیاره م پێ درا.

حافز گوتی: ((ئامۆزاکه م تۆی به ئیمه ناساندبوو.))

له به ندیک و سلولیک دا بووین.

((ناوه ندیک به نیازه هه ندیک ده ست نووسی لیک بلاو له قه باره ی کتیبیک دا چاپ بکات.))

تا ماوهیه ک وام ده زانی کێشه کان له و روژوهه په ره یان گرتووه.
وانه بوو. " ٥٧

"... پووشه ئه سلێیه که له کۆشم دا بوو. له بهر په رتوو کاوی کاغه زه کان نه ده کرا په ر په ر یان بکه م و به گورجی هه لیا نه ده مه وه. هه رچی بۆنم کردن و لێیان ورد بوومه وه قهت به بیرم دا نه هات ئه و لاپه ره زه ردو زارانه، خه ته ر و خویناوی بی بن و منیش بگه یه نه نه ئه م بنه ست و ژانه سه ره... " ٥٨

ئه وه، یه که م هیلێ ره وایی سه ره کی ناو ره وایه ته، که راوییه که ی یوسفی نووسه ره. راویژو له بزو گوتاری نووسه ریکی ئه و رووی. بۆ وه ده ست هینانی مه عریفه یه کی قولتر سه بارهت به ئه و شیوازو له حن و گوتاره تایه ته، پێویسته هیلێ هاوته ریبه مێژووییه که شی بناسین و له بهر یه کیان دانین. سه ره تای ده قی کۆن، وه ک ده ق خوێ ده لیت، ئاوایه:

" ئه ز به نی ئه من ره به نیکێ ده ست و پل سپیمه! که ره می میران و لوتفی وه زیران نه بایه تا ئه مێسته هه فته کفنانم رزاند بوو. هیشتا له سه ر لانک بووم دایک و بابم به پشکی خودا و به نیوی ئه ولیایان کرد بووم... چه نده له ش و لارم کز و باریکه له یه، له قه ره بووی دا زه ی نیکێ روون و زوولآلم هه یه. ده م و ده ست ده رس و کتیبانم له بهر ده بوو. هیزی حافیزه م زۆر باشه و توانای لافیزه م نیوه باشه.

گه‌وره‌مه‌لایان خۆشیان ده‌ویستم، سوخته‌و هورده فه‌قییان لیم به‌رق
بوون. " ۲۹ ل

ئه‌گه‌ر هیلێ یه‌که‌م، راسته‌وخۆ هی نووسه‌ر و، ئه‌وه‌ی دی سه‌ربه
ده‌قیکی کۆنی دونیای واقیع بایه، که ره‌ها له نووسه‌رو ئه‌و رۆمانه
هه‌بایه‌و، ده‌ق هه‌ر ئاوڕیکی لێداباوه، ئه‌وپه‌ری باسه‌که‌مان له ناو
جه‌غزی نیوان ده‌قی دا ده‌خولاه. به‌لام ده‌زانین که ده‌قیکی ئاوا، به‌و
حال و دۆخ و فۆرم و پیکهاته‌و ناوه‌رۆک و چیرۆک و ده‌م و راوێژو
گوتاره‌وه، به‌ده‌ر له جیهانی ده‌قی (ئه‌لف / یا) قه‌ت نه‌بووه‌و نییه.
واتا هه‌ر تک گوتار، خولقاوی ده‌ست و هزر و قه‌له‌م و فانتازیای
نووسه‌رن. گوتار، به‌و مه‌به‌ست و مانایه‌ی به‌رله‌مه‌ باس کراوه. هه‌ر
ئه‌و حه‌قیقه‌ته‌ش بوته‌ هوێ ئه‌وه‌ی زمان، ئیلیمانی سه‌ره‌کی ده‌ق بیته
ئه‌ژمار.

ئه‌گه‌ر، سه‌ره‌تا، ساغ کردنه‌وه‌ی ده‌قیکی کۆن بو‌ یووسف، نه‌خوازاو
داسه‌پاوو هه‌ر بو‌ بژیو بووبیت:

" پێشتر نه‌ک هه‌ر کاری له‌و چه‌شنه‌م نه‌کردبوو، به‌ چاوی سووکیش
سه‌یرم ده‌کرد. پیم وابوو کاری پرو پیرانه، هه‌ر بو‌یه به‌ ساناده‌مینی.
قه‌تیش به‌ بیرمدا نه‌هاتبوو به‌ ساغ کردنه‌وه‌ی ده‌قی کۆن وه‌هاپۆه
بیم. " ۶ ل

به لام بۆ داوود ئامییدی، خهت و نووسین، نهک ههر دهلالهت و ماناو
چی نووسین، به لکوو خهت و چهشنی نووسین و فۆرم و بیچمی پیت
و حهرفان، وهک هه ناسه و نه فهس، هه موو ژیانی بووه:

"... ئه وهی زهینی ده بردم، نهک کتیبه که و مانا کهی، خهت و چهشنی
نووسینه کهی بوو. وابوو په ره یه کم ده خوینده وه بۆ ئه وهی زهینم له
سه ر ناواخنی مه عنای بوویت. په ره ی سپی نه مابوو نهینووسم؛
که نارهی کتیبانیش. ده منووسی و ده منووسییه وه... به په نجه م له
حه وادا "ئه لف" م ده نووسی و "بۆ" ی درێژم ده کیشا... ئۆقره م لۆ
هه لگیرابوو... " ۲۹ ل و ۳۰

ههر لیره وه، یه که م ره وایه تی خهت و خهت خۆش و میرزاو مونشیان،
به له حنیکی شیعرمه سه له کانه ی پر له خوازه و ته عبیری سه ر به م گوتاره
ده ست پیده کات:

" قامیش و زهلی گه لیک چۆم و گوّم له کۆل ناوه و به لاپی و لاریدا،
له گه ل کاروانیی ده ست وچاپاک و ریگرو جه رده دا به ره و شاران وه ری
که وتووومه. زۆرم کۆره وه ری دیتوو تا راهاتووم چۆن "ئه لف" هه تا
"یا" به خنجه خهت بنووسم. ئه زبه نی خه یال مه فه رموون بۆ ره نجه،
له جله وگرتنی ئه سپیکی په ت پسین چه توون تره. که وی کردنی "لام
" و "کاف" له که وی کردنی تهیری سلۆک هاسان تر نینه. به ته غار،

شوول و توولێ وه ستای خهت و خوتو وتم بهرکه وتوووه. دوو هینده ی په نجه کانم، له نیوانیان قه له م قامیش شکیتراوه. مه ره که بم پێ هه لفرۆ پێ تراوه و قه له م بر و بر به ننگ له ژیر نینۆکم روکراوه و جه زره به دراوه... تيمه میرزاو مونشینه، ناومان به خۆمانه وه لکاوه... جا هه نده کمان به ئینشای به تام و لامه وه و خه تی خو شوک و رهند، هه نده کیشمان به په له و لاتهری... جا قورئان بیت یان حیسابات و شیعران... " ۳۰ ل و ۳۱

ئه گه ره مه به ستمان و ابا باسی پۆلیفۆنی باختین بکه ین له و رو مانه دا، هه ره ئه و دوو نموونه سه ره تاییه، روون ترین چه نده نگی گێرانه وه ده سه لمینن به دوو گوتاری خاوهن له حن و جیهانی نی جووداوه. به لام ئیستا به ته ماین هه ره له سه ره به ره م هاتنی چه ندین گوتاری جوودا و کار کردیان له ئاست مه عریفه و فه ن و چالاکی جوودا له و ده قه دا باس بکه ین.

" له وی چه نده له قاپووخ ده خرییت و له ژیان دوور ده خرییته وه، زیاتر کرۆک و سه ره تی ژین له شکلی خه وندا ده بینیته وه. زۆر شه وان خه ونم ده بینێ. ((گه ره هاتوو ئاسمانی شینباوم بینیه وه، ده زانم چیژی ژیان لانیکه م بو من له چیدایه.)) له ئینفرادیدا زانیم ئاهم له چی نه شکاوه. پێش گیران چه ند نزیکیه کم هه بوو، قه ت دانه نیشتبوم له خه یالاتی خو مدا به وردی به سه ریان بکه مه وه، بیانوو سم یان له می شکمدا بیانبێژمه وه... ناحه قیه کی گه وره یه مروّقه کان ناتوانن بچه نة قالبی یه که وه و له یه کدیدا بتوینه وه و ته واو

بین وهک ئاوێک و ئاوێک؛ گومانم نییه ئهمهش باگیکه له ئافرانندی مرۆف. شتیک رووخاوه و سازکراوه تهوه؛ خۆم نا، ترسهکانی پیش و پاش زیندانم وهک خانوو یهکی کۆن بهسه ر یه کدا رووخێزراوه خه ریکی نۆژهن کرانه... " ل ۹۳

ئه وهش وه سف و ده م و راوێژی یووسفه له بهندو زیندان دا.

جا هه وه ل ئه نگۆ به ری خۆ بده نه مۆسیقای ناو که لامی داوود ئامیدی، وهک سه جع و سه روای ناو رستان و هارمۆنیای پیتان، زمانی ناراسته وخۆو پرله خوازه و ته شبیه (وهک: له جله و گرتنی ئه سپییکی پهت پسین چه توون تره، کهوی کردنی "لام" و "کاف" له کهوی کردنی تهیری سلۆک هاسان تر نییه) ته عبیرو ریکه وهندی ئارکائیک و کۆن باو (لاپی و لاری، دهست و چاپاک، خنجه خهت، شوول و توول، ئینشای به تام و لامه وه و خهتی خوشۆک و رهنده...)، به ته نکه شیوه زاریکی موکریان و کرمانجی ناوینه وه (کۆره وه ری، ئه زبه نی،...)، جا له گه ل راوێژی ساردو سڤ و راسته وخۆو ئیشک و برینگی یووسفی زیندانی له بهر یهکی دانین. ئه وده م په رجوی که لامی ئامیدی خۆ ده رده خات.

دهقی کۆنی به رده ستی یووسف، گوتاریکی خاوه ن وزه یه کی سهیره بۆ وه سفی دیارده و رووداوو جیهانیینی و جوانی ناسی تایبهت به خۆی. سه رنج بده ن چۆن ئه و زمانه، موونشیانه، به ئیستعاره ی سه ره به ئه م تاقمه، باسی جوانی ناسی شاراوه ی ناو ده فته ری حیساباتان ده کات:

" له حوجره ی حساباتی زیونگه ران، له دپره کاندای هیشتان زرینگه ی زیوکوتان و چروکه ی چۆرت ده بیسرت. " ل ۳۹

یان ره وایه تی خه ت خوۆشان ده رباره ی کیتابه ت و ئینشای ده رباری:

" سه رسامم بوچی له سولس و نه سخ وازدینیت و به تیکه له ی ته علیقی و سیاقی، نامه بو شاهه نشا ده نووسی که ئه میان بابه تی حسابه؟ له خه تی بگه ری، ئه ی ئه و کاغه زه؟ ئه من ده زانم کیه ا کاغه زه؛ سپی رهنگی فهره نگییه، بو روژی ره شت هه لگرتبوو. ناسکه و قسه ی ره ق ت ئی هونیه وه، له مه رکه به ی زاخ ت تئ کردوو ه یان زه عفهران و ئاو ه مازوو؛ شتیکی دیکه ی تئ روکراوه، له یادم نییه چییه. " ل ۳۹

ئه و به نده، پره له تیرمی خه ت نووسان و خه ت خوۆشان. هه م ته کنیکی هه م فه ننی. به رواله ت شتیکی ئاسایی ده نوینیت، به لام حه قیقه ت ئه وه یه که په خشان ی کوردی خاوه نی که له پوو رو میراتیکی وا نییه له و بوارانه دا. بو ده ست راگه یشتن به و گو تاره پیشه وه رانه و خاوه ن تیرمینۆلۆژیای تاییه ته، هه تم جگه له لیکۆلینه وه و مه دداقه و موتالای جیددی، ده بی له هه ناوی پیشه و سه نعات و هونه ره که دا هه ناسه بکیشی و به کرده وه ته جره به ی بکه ی. دوا جار بو نووسینه وه

و دارشتنهوهی به زمان و پیت و واژه و چه مک و رستهوه، دهخواریت له زمان، به دوو رهههندهوه رۆبچیت. رهههندی میژوویی ناوزهمانی و رهههندی فرهشیوازی هاوزهمانی. واتا، له سهیروورته و تهتهووری زمان به دریژایی میژووی ئاگادار بی و، ههمیش ههموو لههجه و ژیرلههجهکان بناسی، ئینجا ئاگاداری ههستیناسانه و مهعریفهناسانهی چه مکی گوتار بی و، جا بگهی به شتیکی له و چهشنه:

"ئه من دهلیم تهرزی نهخشاندهکه دهلی ئه و که لیمهیه چه دهلیت. گهلیک خهتان پر له جوانینه، لی من خهتی خۆم ههیه. قیچیک سهرکهشه، وهکی دهلین چیاپییه، لی تهشکی ئه و ریگه و ههردانهیه و رۆیشتووم. "ئه لف" ی ئه م خهته م چه نییه جودا له بهژنی داکم، تهرزو بهرز. "لام" و "ژی" نهخشی گوله لیلۆژه که وهدهست نهدهکوت مهگین سال نا سالیک، ئه ویش یه ک تهل. "دۆزه دۆزه لیلۆژیکم بو هه لگۆزه. "نا، نینه، نهدهدۆزرا. دهیانگوت له و گوندهی ئه ولای ئه و گوندهی ئه ولاترهوه له پشت ئه و کتیوانهوه کیژیک یان کوریک یهکی دیوهتهوه و به مراد و مرازی خۆی گهیشتووه. "نون" و "قاف" ی مینا چهزی خۆم له مه مکۆلانی "بسمی". دانانی خهت تهنی بیناکردنی حهرف نییه، ئییداعی له ته نیشته دانانی یه ک به یهکی پیته کانیسه. پیت به دل داده نریت نه ک به دهست. "ل ۳ ۴"

ئه و زمانه، ناخولقیت، مه گهر ئه وهی که، نه ک ههر به قه له م و نووسین، به لکوو به دل و ئه زموون و ژین، به هه ناوی پیتاوپیت و

واژه به واژه و رسته به رسته و بن داوبه ند رۆچوو بیت و به سابات و دیو و هۆدهیه کی گوتارمه ند گه یشتبی که بتوانی ئاوا ره ها لارو له نجه ی تێ دا بکه ی. بۆیه ده لێم خولقان و نالێم وه رگرتن و ته عبیری له و بابه ته، چوونکه به رله مه ئه سته مه زمانی کوردی له و حال و هه وایه دا هه ناسه ی کیشابیت. ئه گه ر دوا ی مه سه وود محه ممه د، کورد خاوه نی گوتاریکی داهێنراوی به هیزی فه لسه فی بووه. یان دوا ی قز لجی، ره وایه تی مۆدێرن هه لی بۆ ره خسا به زمانی کوردی په ره بگریت. ئه گه ر دوا ی شه ره فنا مه ی هه ژار، کورد بوو به خاوه نی تیرمینۆلۆژیاو گوتاری رێک و ده وله مند ی میژوونووسی و...، دوا ی "ئه لف / یا" ش، دوور نییه ری بۆ گیرانه وه ی مونشیانه و خه ت خۆشانه و مه ی سازانه و... خۆش بییت. چونکه خۆی له قه ره ی گوتارسازی داوه. گوتاریش هۆدهیه که که هه مووان دوا یه ده توانن له ناوی دا هه ناسه بکیشن و ره وایه تی خۆیان بخولقیین.

نوکتیه کی لاهه کی و سه یر له و ده قه داو، له هیلی گیرانه وه ی داوود ئامیدی دا، ساز کردنی دوو لقی سه ره به خۆیه له هه ناوی ئه و زمانه تاییه ته دا، که که سانی ناوده ق (یوسف، حافزی بینایی...) و ده ره وه ی (خوینهرانی رۆمان) تووشی وه هم و گومانی دوو که س بوونی داوود و ئامیدی ده کات:

"... به مۆنیکه وه لێی روانیم : بلی چوار یانه، دا بنووسه.

به چه په گرتم و به راسته نووسیم. خه تی راسته م له چه په م خاوتره؛ خه تیکی به فه رق تر. نه مویرا به چه په بنووسم، ده لێن مونشی چه پ

له ر به د-ودمه، شهیتان قه له می بو ده گریّت. مه لایه که ی سهرشانه چه په، خراپه به چه په ده نووسی. هینده یان تّ سره واندووم ته نّ له خه یال و له خه لوه تی خو مدایه به چه په ده نووسم. ههرچی گوت نووسیمه وه. به راسته نووسیم و به چه په پیم دایه وه... "ل ٤٧

قه رینه یه کی سهره تای بو ئه و گوومانه دوو کهس بوونه، که له وانیه یه ک کهس دوو ئینشای جوودای به دوو دهستی چه په و راسته نووسیبت. هه لّ بهت ئه ودهم ده با ناوه روک و جیهان بینی و له حن و شیوازی زمانیان یه ک باو جووداوازی ههر له ئاستی خهت و بیچم و فۆرمی نووسین دا ماباوه، به لام دهق پیمان ده لّ وانیه و، دوو ره وایهت له ههرتک لاه، به بیچم و خهت و ناوه روکه وه، ته و فیریان هه یه:

" نووسیومه : ئامیدی یان داوود یه کیان ئه وی دیکه ی وه ک که سیتییه ک به ره هم هیناوه، نازناو نین، ریّک وه ک که سیتییه ک به ناو و خووخده و تایبه ته ندی جو داوه. پیکه وه دوو دنیای جودا و ته و او که ره ی یه کدییان چّ کردووه. ههر یه که سه ری له لایه ک ناوه؛ شه ریان بووه، یه کتریان خو ش وسته وه.

له لاپه ره یه کدا نووسیوووم : ((سیبه ری یه کتر بوون. چه نده داوود سه بارهت به میرنشین خو پاریز و قازانج خواز بووه، ئامیدی به پیچه وانیه وه و نه بووه.)) "ل ١٢٤

ئه گهر مه به ست خویندنه وه یه کی دهروونشیکارانهی ئه م رۆمانه بایه، ههر ئه و بابه نه، وتاریکی تیروته سه ل هه لده گریته. ئه و دوو خه ت و زمان و له حن و گوتاره، که بۆته دوو که سی ته و او جوودای (داوود و ئامیدی) ته نانه ت به دوو چه زو ته مهن و روانگهی جووداوه، به ره می دوو قاژ بوون و دابهش بوونی خود و پیکهاته ی دهروونی ئه و که سه یه. یه ک له میکانیزمه کانی به رگری دهروونی مرؤف، به رامبه ر به روودای هه ژینه رو کاتاسترؤفی ته زینه ر، که له تاقه تی رۆح و ره وانی که س تیده په ریت و یه کانگیری دهروونی ده رووخینیت، دابهش بوونی خود (سیلف) ه به دوو یان چه ند که سی ته و او سه ره به خو و جوودا، بۆ ئه وه ی پاژو که سه نوپکان، که ئه زموونه تاله که یان به سه ر نه کردۆته وه، ببن به هانایه ک بۆ پاژو که سه لئ قه و ماوه که. داوودی ئامیدی، له و چرکه ساته پره ه ژمه ته ناله باره ی ده ست دریزی مه لای گوپ سووره وه راده کات، ئیتر نابیته وه خو ی. ده بیته دوو که س، داوود و ئامیدی. یه ک راسته نووس و یه ک چه پ له ر. یه ک پیرو یه ک جه یل. یه ک شیتی بسمی و ئه وی دی هه لوه دای دایکی بسمی:

" مه به ستم ئه وه نییه نازناوی دانابی یان ناوی خوازراوی بۆ خو ی هه لبژاردیته. که سیکی خولقاندووه، که سیک به خه ون و ئه ندپشه و دنیا بینی جیاوه... تووشی وه هم نه بووه؛ به راستی خولقاوه، خولقاندوویه تی. لف و هاووزیه کی خو ی ئافراندووه. جا که ی؟ دیار

نییه. من ده لیم له و چرکه یه دا وا ده ست درژی کراره ته سه ری، نیشانه کان وا ده لین. له بهر ته نیایی خۆی په ره ی پڤ داوه، په ل و پۆی بو داهیناوه، هینده زور که خۆیا بووه. قه له م و کاغزی پڤ داوه، به مه یلی خۆی نووسیویه تی، له دژایه تی ئەم دا. به خه تیکی جودا که ئەگه ر تاقی بکریته وه ره نگه بلین ده ست خه تی دوو که سه؛ به لام نین، ده ستی یه ک که س زیاتر نییه. وردتر بلیم یه ک جهسته یه و دوو که سن؛ دوو که سی جوداواز به شوناسی جوداوه... گه لیک جار له هه مبه ریدا سویرقه سه بووه. خولیای جنسیان جیاوازه؛ سه ر کۆنه ی چه زی ئامیدی کردووه بو کچ و ژن... له داوود دایه، به لام جودا له و، سه ربه خو له و به مه یلی خۆی ژیاوه، تڤ فکراره و نووسییه تی. ته نیا له ده ست و پلی ئامیدی سوودی گرتووه. یه کیان چه پ، یه کیان راست... "ل ۱۶۰"

هه ر ئەو بابته ی ناو ده ق، وتارو لیکۆلینه وه یه کی سه ربه خو و تپرو ته سه ل هه ل ده گریت، بو ئەو که سه ی به ته ما بیت له ره هه ندی ده روون شیکارییه وه ده ق بخوینیته وه. به لام له بهر ئەوه ی ئاراسته ی ئەو وتاره باس له سه ر گوتارسازی ده قی به رده سه ته، له وه زیاتر له سه ر ئەو بابته له نگه ر ناگریت. هینانه وه ی ئەو بابته، بو ئەوه بوو که، نیشان بدریت، ته نانه ت له یه ک که سیش دا وزه ی سازبوونی دوو (یان چه ند) گوتاری جودا، به زمان و له حن و شیوازی سه ربه خووه، هه یه. خو لقانی دوو ده نگی جودا و سه ربه خووه، ته نانه ت جار، وه ک له ده ق دا خویندمانه وه، دژ به یه ک، له جهسته ی یه ک که س دا، له پال ده نگ

و گوتاره جوداکانی دی، وزهی بهربلاوی ئه و دهقه دهسهلمینیت بۆ باسو شیکاری بهربلاو له و بهستینه دا.

مهنتقی خولقاندن و ئامادهبوون و دهورگێرانی چهند گوتاران لهو دهقه دا، ههر بۆ گێرانهوهی رووداوی سه ره کی گه لاله و، ناساندنی کاراکتێرو رووداوه کان نییه. یه ک له کارکرده سه رنج راکیشه کانی ئه و گوتارانه، داهینانی وه سف و ته عبیری داهینه رانه ی جوانی و، فه ن و کارو چالاکییان، له سه ر به ستینی گوتاره خولقاوه کان (موشییان، خه ت خو شان، نیگارکیشان، مه ی سازان، حیساب داران، ده رباری و دیوه خانان و...) و به زاراوه ناسی (تیرمینۆلۆژیای) تابه ت به خو یانه. سه رنج بده نه ئه و وه سفه ره نگامه یه ی ره سمی نیگارو جوانی یار، به تیرمینۆلۆژیای نیگارکیشان:

" نیگارکیشیکی تاتاری به تو پزی ماله میر له دل به ره که ی داده بریت. له داخندا سه ری هه لده گریه و ده روا ته ولاتی عه جه مان. بۆ بژیوی ده ست ده داته نیگارکیشی، به ره نگاندنی سه ر کاغه ز و ته نانه ت پیسته ی خو شکراو. هه رکه س بخوازی له بری پا ره و پاروویه ک، وینه که ی فه کی خو ی ده نه خشینیت. هه رده م به ئه نقه ست، ره سمی په نه ج، ورده لو چیکی ژیرمل، هیلکی که پۆ، ته رای و له ره یه کی لێو، که وانه ی ئه برۆ، نیوکه وانه ی بسکۆک، بریسکه یه کی نیوچاوان یان شکلی تاله قژیکی گراویلکه ی خو ی ده هاوینه وینه که وه. هینده ته رده ستانه وا ده کات که س هه ست به تشتیکی غه رب ناکات. " ل ٦٤

جگه له جوانی ناسی و ورده کاری نیگارکیشان، ئاماژه به هه ندیك ته کنیک و ته مهیدی ئه و هونه ره، به زاراهوی خۆی و له چوارچیوهی گوتاری تاییه تی، که له و به شهی پیش فه سلّه دا هاتوو، ناو به ناو له هه موو دهق دا ده بینهی و، وه ک یه ک له تاییه ته ندییه کانی سه ره کی و به هیزی دهقی لیدی.

"گوتی مه نووسه؛ بهۆنه وه، وشه به وشه.

گوتم وا ده نووسم و ده هۆمه وه به زمانی زهین بگه م. ده گه م و ناگه م. ده بێ بزانه له کویدا رۆنه چم، له کویدا هه ئنه خلیسکیم، وه ک ئه و ده مانه ی ئاوازیك ده تبات. ده بینه ته واو بووه و تۆش نازانی له کوئی گیرساویته وه، ده بێ نه بریم. نووسین وه ک مه له کردن وایه، له ئاوئیکی به خوردا، یان به ترس و له رزه وه ده چینه ناوی، یان خۆی تی ده هاوی. هه رچۆن بچی به خوره و نازانی بو کویت ده با." ٦٤٧

ئه مه ش زمانی گیره وهی ره وایه ته، که سایه تی سه ره کی دهق، واتا یووسفی نووسه رو، ساغ که ره وهی نووسخه ی میژووی داوود ئامیدی. ده م و راویژو له حنی تاییه تی پر له خوازه و ته شبیه له و به شه ش دا ده بینه تی. نووسین به هۆینه وه، وه ک هۆنده وهی زولف و پرچ، یان هۆینه وهی شیعر، ده شو به ینیت. یان وه ک مه له له ئاوی به خور و هسفی ده کات. ئه وه ش زمانی ناراسته و خۆی نووسه ریکه، سه باره ت به کاری نووسین. واتا، وهسفی خوازه یی، هه ر تاییه ت نییه به ده قه

کۆنه که ی بهردهستی یوسف، به لکوو یوسف خۆشی خاوه نی
گوتاریکه نزیك له م.

وه سف و شهرحی جوانی، به تیرم و تهعبیری خهت خۆشان، یه ک له و
لایه نه داھینه رانه یه ی ئه م رۆمانه یه، که به عینی کردنه وه ی ئه و
زهر فیه ته ی زمانی کوردی، ئیمکانیکی نوپی له بهر دهستی نووسه رو
دهقی دوا ی خۆی داده نی ت:

"... ئه گه ر ده پروا به ژنی ده لپی " ئه لف " ی هه ر شه ش دانه خه ته که ی
" ئیبنی موقله ی " شیرازییه.

... پانییه ی ده لپی که وانچه ی " لام " ی کووفیه.

... ئه و پرچانه ی " واو " و " یا " ی توغرای موته یه ره، ره سامی وه تمانی
له سه ر په ره کاغزه ی سه مه رقه ندی له بو سولتانی کیشاون.

... په راسووی ده لپی ریزه " ری " ی سولس و ته علیقییه.

چ بنووسم له و هه موو خهت و خاله ی تیک هالایه له گه ل که زیه ی
وه ک مه شقی ره شی هیندییه یان ده لپی ده فته ره حیسابی سیاقیه.

... قه له م قامیش و په ره مووچ و تیل تاووس نه یان ده توانی وا خاسه
ره نگیک بکه ن ئه و دم چاوه. " ل ٦٨ و ٦٩

ئوهوی سه رنج راکیشه، کارکردی (ده لئی) یه، وه ک ئامرازی شوبهاندن. دیاره سڤینه وه و نه هینانه وهی ئه و ما که یه، له و گوزارانه دا، لایه نی ئیجازی گوتاره که ی توخت ده کرده وه. به لَم، به لهر چاو گرتنی به شه کانی دوایه، که له دهوام دا ئاماژه یان پئی ده کریت، به ئه نقه ست بوونی ده کار کردنی ئه و له فزه، له ته شبیه و خوازه کاندایه ده رده که ویت:

" دالکابوو کراسیکی گولخار له سینهیدا سه ره و خوار.

به فری خوڤه ننگه سینگی یان په ره سپیلکه ی کاتیبی فه ره نگییه.

به ژنت، بلیند له " ئه لَف " هوه تا " یا "، سه نعه تچیان له ئهسته مووله وه به خه تی دانسقه بیگوازنه وه بو شام. ئه تو له کوینده ری بووی که هینده به رامه ی خووشی خه تم وه بیر دینیته وه؟
ددانت چه نده سپیه، نووری زاتی خودیی ئه و دنیا یه و میوانی ئه م دئییه.

... ئادی بوچ سینگت له توئی هومایلی توند بووه؟ ده لئی دوو " نوون"
ی خری ته علیقه، کراس و کاغزی مهرجانی میرزایان ده درین.

میوانی ژیرگه ردنت به رده شینکه ی نه یشاپووره یان ئه لماسی توجاری
دیهله ویه؟" ل ٦٨ و ٦٩

مه نتقی ئه و دپَراڤنه، به ئاشکرا مه نتقی شیعره. به لام به و حاله ش لایه نی په خشان بوونی هه ر تۆخره. چۆن ئه و هاوسه نگییه سهیره پاراستراوه؟ هه ر به و ته مهیده چووکانه ی وه ک راگرتنی (ده لئی) و، په پیره و کردنی مه نتقی ده قیکی ئاشنا. ده قی به یتان. شیوازی وه سفه کان، ریکه وه ندو ته عبیره جووری ریکخستنی گوزاره و رسته کان، شیوازی شوبهاندن و پئی هه لاگوتنه کان... هه مووی له کانیوی ده قی فۆلکلۆری به یتان سه رچاوه ده گرن. گوتاری به یتان، یه ک له سه رینچاوه کانی گوتاری ده قی کۆنی ره وایه تن، به تایبه ت له و شوپناهی وه سف و شه رحی جوانی، مه به ستی سه ره کییه. جا له سه ر به ستینی مه نتقی به یت، ئه وه ی ته عبیره کان ده خولفینیت، گوتاری خه تتاناه، به ئه لف و یو نوون و، ئامرازانی خه ت نووسییه وه:

" ... سه ره به هه شی فه کی ئه و له گه ل تۆ باشی لی ناگیرسی. ئامیدی! مه گین ئه وئی سالی نه تگوت ئامان و سه د ئامان به ری خو بگری له ژنان و گراوی. ئه تۆ هیلاکی نازداریکی جولفایی بووی. ده تگوت ئه من بوئی ده مرم، داوود که مردم کیلم بو دابتاشه له ته خته به ردی هه له بی. تابووتم بو بکه له سه وه به ر، گۆرم بو هه لینی، سه ر ئاوه لا..." ل ٦٩ و

٧٠

به ری خو بده نی ره نگ دانه وه ی تۆخی زمانی به یتان، له له به ر یه ک رانانی ئه و به شه وه، ئه و چه ند دپره ی به یتی خه ج و سیامه ندی:

" سیامه ند ده لئ:

خه جئ چ بکه م سه د خۆزگه م به نه خۆش و سه ر ئیش و بریندارو
 ده رده داری ده خه لکی کا... زۆر شوکور به قه زاو قه ده ری خودای،
 ئە من له پیشیشم سه ر ده بزێون په لی ده دار بناوی،
 ده باغه لمداراهه ستاوه گو میلیکه ی ده خویناوی

خه جئ تۆ خولا له تۆ وه سیه ت بئ ئە گه ر مردم، گوڤ و گوڤر خانه م باوی
 قۆچی قه زه نئ، مۆلی به رانان، سپی ریژی غه یلانیان ده بی به بووکی
 ده و له مه ندان، ئە گه ر هاتی بو شاییه و گه ری دیلانئ،

وه ره پیلایه تیکم به سه رینی داده، تۆ خولا که ی چ مردنم لئ نییه..."
 (بهیتی خه ج و سیامه ند، ویژهر: حه مه دی ئاغای / چیرۆک و بهیتی
 کوردی؛ عه زیز شارۆخ)

بو داهینانی گوتاری دیوه خان و مونشییانه ی دوو سه ت ساڵ به ر
 له مه، حه تم هه ندیک سه رچاوه و نموونه و ده قی مه رجه ع پێویسته.
 وه ک نووسراوه و به یازوسیا ق و سه نه دو که شکۆل و نامه و نامیلکه ی
 کۆن، هه تاوه کوو ده قی کۆنی فۆلکلۆری وه ک مه ته ل و چیرۆک و
 بهیتی کۆن. هه لئجانی زه رفیه تی بهی ت و هه یرانان، بو خولقاندنی
 گوتاریکی له گوین ده قی (داوود ئامیدی)، ئستراتیژییه کی مه نتقی و
 به جییه. هه لبه ت ئە و سه رچاوه یه، ئە گه ر چی پێویسته، به لام به س

نییهو، وهک باس کرا ده قی دیش به زهرفیهت و کارکردی دیکه وهش لازمه. یهک له وان، که لک وهرگرتن له زاراوه و تیرمینؤلۆژیاو واژهو ریکه وهندو تهعبیری تاییهت به تاقم و دهستهی پسیور له فن و هونه ریکی کۆن:

" رز به ریزی ئەم ههویله گهراوین هه تاکینتی ئەمانه مان به ردل که وتوو؛ دیمه کار بیّت و نسی په روهر باشتره. نابی که سک و سۆری تیدا بیّت. به ره زقان که وتوو چلۆنی ده ژیه نیّت و چلۆنی لی بکاته وه. ئەم تووژکه سپیه هه یه، ئەها نابی ئەم لۆیه پروات؛ ده نا بی چەش و تام دهرده چیتن و له قیس ده چیتن. دایکم ده لی دل ناسک تر له تری ههر نه بووه؛ به پلیک و پیتکیک زویر ده بیّت. جا به ره زه وه بیّت یان له قرتاله یان له ناو زهرفی میوه، نازی نه کیشی ده توریّت و تام ده گوریّت، تا ده بیته شه رایش خراب تر، که له ک به ئان و ئونه. نه هه رییه نه هه ویره بشیلدریّت. ده بی وهک سه ما پیدای بگه ری؛ هی شوو هی شوو. ده ی توو چیتنی و ده یلپیشینی. نابی زیز بن؛ گلار گلار. دوايه ئەوی به هی شووه وه مابی ده یفرکینی و ده یرنیته وه. بو ناو گۆزه و لینه هه لده گۆز ریّت. هه مدیس ده بی ئاوازی بو بلیتی. هه وه ل ده بی خوئی سه رخۆش بیّت؛ پی پی بالغ بیّت و پی بگات. ئەمیش توژی لکیکی هه یه وهک کچکانی، تا چل روژان ناشکیّت، خوئی به رنادا. دوايه ده بیته باده، ده بیته ئەو و ژنه ی سه رخۆش ده کات. تری مییه، میتر له هه رمی. بۆیه ده لیّن کچی تازه بالغ بیشیلی چاکتره، له زمانی ده زانیّت. نابی جومعه و سی شه ممویان بیّت... " ۸۷ ل

لهو بهنده دا، چیرۆکی به رهه م هاتنی باده له گلۆرگلوژی تری، به زمانیکی مۆسیقاوی مه یله وشێعر، هاتوو، به له ونیک که وه سف و شه رحه که، به مۆسیقاو ته عبیرو زمانه تایبه ته که ی، وه ک باده خوینهری مه سخ ده کات و مه ست. وه سفی باده و به سه رهاتی سازبوونی، له زمان و گفتی باده سازیکی وه ک بسمی مه ست و عاشق.

داوود ئاوا باسی زمان و گف و لفتی بسمی ده کات:

" بسمی که لیمه هه لده بژیریت، یه ک به یه ک ده بیژیته وه. ده لئی زمانی شتی که وه فیری زمانیکی دیکه بووه. " ۸۹ ل

دوایه ش، به گوتاری خۆی، گوتاری خهت خۆشان، ئاوا به به راوه ردی جوانی حه رف و پیتان، جوانی بسمی ده سه ملینیت:

" زه ینی خۆت بده یه چه له نگ و دایلانی بسمی. هه مووی حه رف به حه رف خهت خۆشانی چازان هه لده ره وه، حه رفیکی وه کی لۆچیکی ژیر گه رده نی وی نانووسی. چی توغرا کیشی باش وه ستایه به یینه، وه ک زولفانی وی، توغرای خونکار و سولتانی ناکیشنه وه. پیره یه ک ده یگوت که پئ ده نیته ته مه نه وه، مه حبوو به یه ک چاوه روانته، ده نکاته وه به هه تیویکی یاری یاری. " ۹۰ ل

یهک له تهمهیده سه ره کیهه کانی رۆمانی " ئەلف / یا " ، تهمهیدی مه وداخستن و خوۆ دوور خستنه له گێرانهوهی خهیاڵکردو، به لگه مه مند نواندنی دهقه، به هینانهوهی ناوبه ناوی په راویزان، له حاشیهی دهقی کۆن و میژوویی. وهک په راویزی لاپه ره کانی ۹۰ و ۹۱ و ۹۲ و ۱۱۳ . له په راویزی لاپه ره ی ۹۰ دا ده لئ:

" ئەمه نمونه ی سه ره کیی نه سری کوردیی ئامیدییه. به بئ ده ستکاری ریزمان و گوپینی وشه، ته نیا رینووسه که ی گوپردراوه. " ل ۹۰

یان له لاپه ره ی ۹۲، سه بارهت به نامه ئیدارییه که ی ئامیدی ده لئ:

" په راویزی ۱: رهنگه بو هه ندی میژوونوس و توێژه ری زمان و ئەده بیات قورس بیته که به ئامیدییه وه چه ند سالیکی میژووی نه سری کوردی کۆتر ببیته وه؛ به لام به لگه کان له بهر ده ستدان. "

ئو تهمهیده، له خزمهت گه لاله ی دهق دایه. واتا، گێرانه وه ی پاژیک له ژیا نی نووسه ریکی کورد، که له ودا به ناچاری ده په رژیته سه ر راست کردنه وه ی ده قیکی کۆنی دووسهت ساله ی کوردی.

ئهوێ شایانی باسه، چهند دهنگی وفره شیوازی له شیوهی نووسین، تهناوت له یهک کهس دایه. ئهو دهست و قه له مهی له کۆپله کهی سه ره وه دا، ئاوا شاعیرانه سه بارهت به جوانی ده دوا، له راپورتیکی فره می و ئیداری بۆ ده ربار، ئاوا مونشیانه و ئیداری ده دویت، به له حنیکی موغله ق و پر له تیرمی ناکوردی سه ربه نامه گۆرینه وهی ئیداری:

" ده مه وی به م مه عرووزاتهی که وا ده به یئمه پیش چاوی پر حیکمه تی جه نابتان، ده رحه ق به مه سه له یه کی موهم که ته ماسیکی زیادی به کار و وه زیفه مانه وه هه یه نه زه ری خۆم ده پر بپرم. ئاره زوو ده که م ریعایه تی مه قام و پله ی ئه و جه لاله ت مه ئابه م کردبیت.

ئیسیتیمالی زوبانی خۆمان بۆ ته حریری ئه م نامه یه له رووی سه میمه ت و ئیحساسی نزیک کردنه به ئه و پایه به رزه که پالووده ی ئه عیانن. " ل ۹۰ و ۹۱

ئهو شیوه نووسینه، ئه ویش له لایه ن ئه و ئامیدییه ی چهند لاپه ره ئه ولاتر، به و گوتاره شیعرئاساو کوردانه و پر له جوانکاری زمانیه سه بارهت به دیارده ی جۆراو جۆره وه دواوه، ئاشکرایه که نه ک له بهر کوردی نه زانی و لاوازی وزه ی نووسین و که لام، به لکوو به ئه نقه ست و، بۆ ره عایه تی یاسا و ریسای نامه ی ئیداری و گوزارشیه رسمیه له بهر

چاو گیراوه. واتا، ئه و ئیلزاماتهش، ده رکه وته که ی، گوتاریکی دیکه ی وپرای گوتاره کانی دیکه ی رۆمانی لئ که وتۆتته وه.

گوتاری ئامیدی، ته نانه ت ده ره قه تی گیرانه وه ی خه ون/ واقعیکی تراژیک و هه ژینه ری له گوین ئه و رووداوه جه رگیرانه ی میژووی ده رباران، که بۆته مۆته که و، ناوئاخنی خه ونه کانی ئامیدی داگرتوه:

" مینا خه ونیکه... به رای بی دوو که س بوون، دواپی دوو که سی دیکه له پاشخانه وه هاتنه ده ر. نه دپو بوون نه درنج، وه کا ده عبای رمووزن ته رز و ابوون، که لبه یان دریژ بوو، هینده. به ليقه وه ده تريقانه وه کولکن و نیوه رووت ده هاتن و ده چوون. هیندی دریشه و کۆشته ری و به نپر و مقاشیان هینا. چه ند کورسی و پینچ شه ش که ز گوریسی ئه ستور. دیوه خان بوو یان سینگی مزگه فت جمه ی ده هات. بسمی بوو یان داکی؟ ده هات و قوونی باده دا، ئاپۆره ده کشایه وه. نه من له وئ بووم نه داوود... والی هات و والی نه بوو؛ قه ت نه مدیوو... له سه ر کورسییه ک، شه ته کیان دا به گوریسی دوولۆ، سی، لۆ به لۆ. یه ک له ده عباکان هه ر ئاوا ده ستی بر دو به هاسانی گونی هه لکیشا. وه ک سه لکه ترپۆکه نیسانی والی و ئاپۆره ی دا. یه کیان گوتی : ((ناسکه بوو دریشه ی نه ده ویست...)) والی گوتی : ((چاویکی هه لمه کۆلن)) والی بوو یان جیگر... مقاشیان سوور کرده وه و وه کی ئه وه ی دوو ده نکه ره ژوو ده ربه یینن، جووتی گلینه ی کوره گه وره یان ده ره یینا... خه ونیم دو بوو؟" ل ۱۰۲ و ۱۰۳

ئه وهش به ئاشکرا، نمونهیه که بۆ هیزو وزه ی گوتاری ئامیدی، تهنا نهت بۆ وه سفی خه ون/ واقعیکی تراژیکی هه ژینه ری باوی ناو ده ربارو دیوه خانان، و پرای ره وایه تی جوانی و ته رزی و له باری. ته مهیدی سه ره کی ناو گپرانه وه که، ساز کردنی گومان به گوزاره ی (ئه م یان ئه و) ه. (دیوه خان بوو یان سینگه ی مزگه فت، بسمی بوو یان داکی؟، والی هات و والی نه بوو، والی بوو یان جیگر). ئه وه خه سله تی سه ره کی پیکهاته ی خه ونه، وه ک فرۆید له (ته عبیری خه ون) دا باسی ده کات. تیکه ل بوون و تیک کرانی که س و شوین و شتان.

ته مهیدیکی فۆرم ناسانه ی داوود ئامیدی خه ت خو ش و مونشی، بۆ گپرانه وه ی چیرۆکی بیچم و شکل و که سایه تی پیت و چه رف و شیوازی خه ت نووسییان، که سایه تی دانه (پیرسونیفیکه یشن) به و دیاردانه، به ده سمایه ی به هیزی گوتاری خه تخو شان:

" به نهسته علیقی شکستی نووسیویه تی : ((خه تی کووفی به عه باوه یه، داپو شراوه، زیده جلک و به رگی تیوه ئالاه، ده یه وێ پیرۆز بنوینیت. چه زی له شکۆیه، شکۆی خه لیفه، به لام مرده له یه. سولس ئیره، وه کی گه نجیکی به له سه وایه؛ بۆ سه ر کیل هه موارته. ئه م ما نهسته علیق، فه ری جوانیی به سه ر فه خری شکۆدا ده دات. خه تی من به توپی کراسیکی والاه دیت و ده چیت. جار جار جرینه. له هیندی شویندا رووت رووت ده بیته وه. مییه، زرافه، ناسکه یه. به ترازانی

دهستیک، به پلتۆکیک هه موو گیانی وه کی فه خفووری ده شکیت.)) " ل
 ۱۰۳ل و ۱۰۴

خهت عه باپۆشه و پیرۆز، نیره و گهنج، جوانه و به شکۆ، به توئی
 کراسیکه وه یه و، جار رووته، جار مییه و زراف و ناسک.
 له ههندیک شوینی رۆمان دا، دهق خۆی به شیوهی
 ئه و په رگه یزانه وه (میتافیکشن) ئیفشا ده کات و، نه سری ئامیدی له
 روانگهی خوینه ریه وه ده نرخینیت:

"... ههر کهس خهت و یادداشی ئامیدی دیتبیت، ستایشی نه سری
 رهوان و زهینی روونی ئه و داهینه ره ده کات که دووسه د سال له وه
 پیش ژیاوه... ههست ده کهم له گه ل داوود دا دوو مه یلی جودای
 جنسی بووه. بایسێکشوال؟... داوود خۆی نا، تارماییه ک له خۆی
 ئاراسته ده کات. باسی ده روونیاتی خۆی نا، باسی ئه و تارماییه
 ده کات... ئامیدی یان داوود په کیان ئه و ی دیکه ی وه ک که سیتیه ک
 به رهه م هیناوه... که سیتیه ک به ناو و خووخده و تاییه تمه ندی
 جوداوه... " ل ۱۲۳ و ۱۲۴

له ناو هیلی گه یزانه وه ی یووسف، راوی سه ره کی رۆمانیش دا، جار
 گوتاریکی تاییهت به فه ن و سه نه اتیکی تاییهت، به تیرم و وه سف و

زمانی تاییهت به خۆی ده بیزی، که ده کَری شوینی ده قی کۆنی داوود بیت له سهر زمانی یووسف. وهک ئه و بهنده، که وه سفی داره تهونی که نارهیه، به تیرم و چه مکی حیرفه ی تهونکاران:

" گوتبووی که نارهیه کی زهینی چنه؛ هیلمه هیلمه ده رواته پیش و له زهیندا گری به گری و رهنگ به رهنگ بیچم ده گریت. پازده ساتتیک لئ چنیوو، ریزیک گو و په له ی شهش پالوو، به رهنگی مۆر و سوور له سهر زه مینه په کی هه ناری به حاشیه کرابوو. پاشان جووتیک ئاسکۆ له سهر بنه کۆکی سپی واش و ئال ووالا به دووی یه کدا رایان ده کرد. خه نه یی بوون، له نیوان هه ردوویان و سهرتر له وان، ههر جووتیک په نجه چنرابوو، تیژ و مۆر، خۆرهنگ. نا، جووتیک چنگی بالنده، بالنده یه کی راوی، وهک دال یان هه رچی. پرسیبوو نیوی چییه، گوتبووی پی ده لئین شکار. باقیه که ی تا بنمیچ دارو به ند بوو."

۱۲۹ل

تهرح و گه لاله ی "ئه لف / یا"، ریک له جووری ئه و شهرحه ی تهونکارانه، که له ودا نهک به وه سف و شهرح، که به له حن و ریتم و پیکهاته ی تاییهتی زمان و پیکهاتنی گوتاری تاییهت، جا له جیاتی تان و پۆو گری و چن و رهنگ و هیلم، به پیت و وشه و رسته و ریزمان و ته نانهت بیچم و شکلی هه رفان، جیهانی خۆی ده خو لقی نییت و کهش و فهزای تاییهت ساز ده کات و ره وایه تی خۆی ده کات. بۆیه شه سهر نییه ئه گه ر بلئین "ئه لف/ یا" پتر له وه ی رۆمانی که سان بیت، رۆمان

و گێرانهوهی زمانه، به فۆرم و بیچم و ئاهه‌نگ و له‌حن و گوتاره‌وه، به مه‌رکه‌ب و هێڵ و... ته‌نانه‌ت تیکه‌ل به‌ خوێنه‌وه:

"قه‌له‌می داناوه و د‌ل نیازی ل‌ی گرتوو" الف " بنووسیت، کۆکیوه و ده‌ستی له‌رزیه‌وه. " ئه‌لف " وه‌ک لاسکی گوێیک و په‌لکه‌ گیایه‌ک له‌سه‌ر ئاو له‌رزیه‌یت، له‌رزیه‌وه و کشاوه به‌ره‌وخوار. له‌ لاپه‌ره‌یه‌کی دیکه‌دا وه‌ک ئاو بوویت، نا قاوه بوویت یان چایی، ر‌ژاوه‌وه گۆشه‌یه‌کی په‌ره‌که‌ی ته‌نیوه‌ته‌وه. ل‌ی و‌ردبوومه‌وه، به‌ قه‌د گۆله‌ مافووریک، سوور و بۆر هه‌لگه‌را‌بوو، سوورکال، ئال و ئالتر بووه‌ته‌وه. د‌نیام ب‌ی ورته‌وه ب‌ی کۆکه، خوینی هه‌ل‌یناوه‌ته‌وه؛ د‌لوپیک له‌ لالیویه‌وه ر‌ژاوه، د‌نیام له‌ خوینی ئامیدی ر‌ژاوه به‌ویدا... " ئه‌لف" ی‌ک نا، هه‌موو وشه‌کان له‌ ته‌رایه‌ی چاومدا ده‌له‌رینه‌وه. ئه‌ی له‌ره‌ی ده‌ستی ئامیدی له‌م ژووره. " ل ۱۳۵ و ۱۳۶

له‌حنیش، و‌پ‌رای لایه‌نه‌کانی دیکه‌ی زمانی ده‌ق، لایه‌تیکی هه‌لسووری ره‌وايه‌ته، به‌ له‌و‌نیک که‌ ده‌کر‌ی که‌سه‌کان به‌ ب‌ی ناوو پ‌یناسه، هه‌ر به‌ له‌حن و راوێژه‌وه‌ه بناسین. و‌اتا زمان، به‌ له‌حن و زاراوه‌وه‌ گوتاره‌وه، سازینه‌ری که‌سایه‌تیه‌:

" نازانم ده‌توانم چه‌ند د‌پ‌رت بۆ بنووسم و دوور ب‌یت له‌ حا‌لی د‌لم یان نا. ئاخۆ ده‌ب‌ی؟ هه‌رچی تۆ ده‌تگوت من مانگیکم که‌ ریگات بۆ

روون ده که مه وه... ده زانم ده لئی وه ک ئینشا ده نووسم. ئه ی نه نووسم؟ تووره ده بم له خۆم که دايمه دلّیکم له لای مۆبايله که مه، هه ر ئیسته ش که ده نووسم جار جار چاوێک له مه سینجیره که مه ده که م... له پشت میزی کاره که مدا خۆم پێ ناگیریت، دوو ئه وه نده ی جاران به بیانووی جگه ره وه دیمه بالکۆن. تۆ بلئی ده ورووبه ره ئه م حاله م نه بینن؟... مه لئی له خۆرا حه ساس و له سه ره هه ستم، حه قم پێ بده تووره بم له مه ودا که دوورین. بیزم بیته وه له سیاسه ت... هه رگا بیر له پرۆژه که ت ده که مه وه، بئ ئه وه ی مه ویت بیری زۆر یاده وه ری ساده و پرش و بلاو ده که مه وه... له م رۆژانه دا بیری فیلمیک که وه مه وه، نازانم بۆم به ستریته وه به ئامیدی و پرۆژه که ته وه یان نا، خۆت باستر ده توانی گریی بده یته. " ل ١٤٨ و ١٤٩

سه ره جم ما که کانی سازینه ری که سایه تی خاوه نی ئه م شیوه ئاخاوتن و له حنه، به ره له مه، به درێژایی ده ق گێردراوه ته وه و، ئیستا، له دێر به دێری ئه و به نده دا کۆ کراوه ته وه. به شیوه ی شوین هه لگرو نیشانه ناسان، که به ره له مه نیشانه کاغان ناسییت، لیره ئاساییه بلّین خاوه نی ئه م گوتاره، که س نییه جگه له ئایسان. ده کارکردنی تیرمی سه ره به چینی مۆدیرن و خوینده واره و شارنشین (مۆبايل، مه سینجیر، میزی کار، بالکۆن، پرۆژه) و رسته و گوزاره ی دامه زراو له سه ره ریژمانی فارسی (ده زانم ده لئی وه ک ئینشا ده نووسم... له پشت میزی کاره که مدا خۆم پێ ناگیریت... مه لئی له خۆرا حه ساس و له سه ره هه ستم، حه قم پێ بده تووره بم له مه ودا که دوورین...) چه ند نیشانه ن بۆ گه یشتن به م ئاکامه.

کوۆتایی رۆمان، به حه دس و گومان و مه زهنه وه داده خری، یان
واباشتره بگوتری ئاوه لا ده مینیتته وه:

" سه باره ت به سه به ب کار، چه ندین ئه گه ری جوۆ جوۆ هه یه."

١٧٨ل

بوۆیه ئه و به شه، به کاری رابردووی دوۆخی مه رجی گێردراوه ته وه:

" ده ستی خاخی تیدا بووبیت... له وانه یه ترساییت... ویده چۆ
خاخام ده ری کردییت و جیا له هه زدان، پاره ی باشی به تفه نگ داری
به متمانه داییت تا زیندوو نه گێردییت." ١٧٨ل

له ئه نجامی ش دا، وه ک گولله سه رگه ردانه که ی ده مانچه ی موباره کی
شیخ، که به درێژایی چه ندین سالان له دوا ی موریده وه بووه و، دوا ی
مردنی شیخ، به ناو ده می موریدی قه ننه داری شیخ ده که ویت،
گولله ی قه جه ریش، وه ک ئه وه ی به درێژایی ئه و ده قه له دوا ی ئامیدی
بووبیت، لێره دا سیحری که لامی داوود ئامیدی به تال ده بیته وه و، گولله
سه رگه ردانه که کاری خوۆ ده کات و ده بیته نوخته ی کوۆتایی ده ق:

" به فرمانی والی، گوللهیه کی قه جهری دوا نوخته ی سهر هه موو خهت و حهرفی ته مهنی بوو بیت. مه رگ ترنجابیتته فیشه ک و بو هه میشه داوودو ئامیدی پیکه وه دووراند بیت. " ل ۱۷۹

ئینجا ئه و گوللهیه ش دهوری یه ک له ئامرازه کانی زمان و رینوس و خهت، واتا ((نوخته)) ده گیریت و، هه م ده بیته نوخته ی کو تایی دهق، هه م خالی برانه وه ی ژیانی که سایه تی میژووی ناو رومان، هه م خاتیمه ی له ت بوونی که سایه تی کیشه داری ئه م و، لیک دوورانه وه ی دوو بهاری روح و که سایه تی داوود و ئامیدی، له جهسته ی بی گیان و خه لتانی خوینی داوود ئامیدی دا.

با ئه و تیبینییه له کو تایی وتاردا دووپات بکریته وه که، له کو ی ئه و خویندنه وانه ی که رومانی "ئه لف / یا" به و وزه له ناخ هه لگرتوانه ی هه یه تی، ئیزنیان پښ ده دات، ئه و وتاره شیوازی جه خت کردنه سهر گوتارسازی و زمانی تایبه تی گیرانه وه ی ده قی ره چاو کردووه. ده نا ده کری به و ئاراستانه ش ده ق بخوینرینه وه:

۱. شیوازی نیشانه ناسانه و، باس له کو ی هیماو نیشانانه ی به لیشاو له ده ق دا دهر ده گیرن و ره وایه ت پیک ده هیئن.

۲. شیوازی هیرمینۆتیک ی و، که شف و دۆزینه وه ی جیهان و دیارده کانی ناو هیلی گیرانه وه ی هه ر کام له که سایه تیه کان و، پیوه ندییان له گه ل ره وایه ته میژووی و په راویزییه کان.

۳. خویندنه وه و شیکاری دهروونشیکارانهی که سایه تیه کانی ناو رۆمان، به تاییهت داوود و یوسف و، جهخت کردن له سهر چه مکی (Dissociative disorders و دوولت بوونی که سایه تی داوود نامیدی دواي رووداوی هه ژینه ری دهست درپژی مه لای گوپ سوورو، شیوهی کارکردو ره وایه تی ئه و چه مکه له دهق داو، راده ی سهرکه وتن و نه که وتنی دهق له ده کار کردنی به جی له م نه خویشیه دهروونییه، بو پهره پیدانی گه لاله ی رۆمان.

به قه را ته وای ئه و ئاره قه رشتنانه ی له دپربه دپرو وشه به وشه و پیت به پیتی ئه و رۆمانه دا به روونی هه ستیان پی ده کریت، خو ماندوو کردن و ئاره قه رشتنی گه ره که بو خویندنه وه ی پته وی. رۆمانی "ئه لَف / یا" له و ده قه جیددییه ئه ده بییانه یه که چند هینده ی ره وایه تی کردوو و نووسراوه، نه نووسراوه و نه گوتراوه ی هه یه. به ستینیکی دهق نه شکاوی ده و له مه ند به ماندوو یه تیه کی فراوانی نووسهر، بو که شف و سپی خوینی و درکاندنه وه یان له لایه ن خوینه رو ره خنه گری چالاک و (مووقه له ش) به ده ست و وردبینه وه.

موراد ئه عزه می

شنۆ

ره شه مه ی 1399

سه‌رچاوه:

١. عه‌لیپوور، ره‌زا. رۆمانی "ئه‌لف / یا"، چاپه‌مه‌نی مانگ 1399. سنه. چاپی یه‌که‌م
 ٢. DSM 5 ، راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی. انجمن روانشناسی آمریکا 2013
 ٣. سلدون، رمان و پیترو ویداوسون (١٣٧٧) راهنمای نظریه‌ی ادبی معاصر، ترجمه‌ی عباس مخبر، خرمشهر، نشر طرح نو، چاپ اول
 ٤. گلدمن، لوسین (١٣٨١) جامعه، فرهنگ، ادبیات، گزیده و ترجمه‌ی محمدجعفر پوینده، تهران، نشر چشمه، چاپ سوم
 ٥. لوکاچ، جرج (١٣٨٠) نظریه‌ی رمان، ترجمه‌ی حسن مرتضوی، تهران، نشر قصه، چاپ اول
 ٦. پاینده، حسین، (١٣٩٢)، گشودن رمان، تهران: نشر مروارید
 ٧. برنز، اریک، میشل فوکو (١٣٧٣) ترجمه‌ی بابک احمدی، تهران، چاپ اول
 ٨. رضویان، سید رزاق (١٣٩٨) جایگاه و نقش قهرمان پرۆبلیماتیک در رمانهای رئالیستی فارسی، مجله‌ی پرنیان سخن دانشگاه سمنان، سال ١٣٩٨، شماره‌ی ٦٩، ص ١٢٨١ - ١٢٩٢
- بینه ئه‌ندامی مالی کتییی کوردی:

■ Telegram: <https://t.me/kurdishbookhouse>